

İşığın Kırılğan Çocukları

Servet BAYOĞLU

1958 yılıydı. Beş yaşındaydım. Yöre halkı tarafından “Dih” diye bilinen Eruh’ta yaşıyorduk. Büyük Horasan’dan Anadolu’ya gelip Ilgaz’a yerleşen bir aile bireyi Binbaşı Mustafa Bey’in torunu olan babam ormanların korunmasından sorumlu bir kamu kuruluşunda görevliydi. Yazar, vaiz ve hattat Halil Alp Bey’in torunu olan annem ise ev hanımıydı. Babam, annem, ben, benden iki yaş küçük erkek kardeşim ve bir yaşındaki kız kardeşimle birlikte Devlet’e ait bir binanın lojmanında oturuyorduk. Mutluyduk.

Tek katlı, bağımsız biçimde yapılan binanın bir yanı konut olarak kullanılmak üzere tasarlanmıştı. Biz burada yaşıyorduk. Binanın öbür yanı ise, işyeri şeklinde düzenlenmişti. Babam orada çalışıyordu.

Babamın, göreve çıkarken bindiği bir atı ve kemerinde taşıdığı bir tabancası vardı. İşyeri, iki bölümden oluşuyordu. Kapıdan içeri girerken, girişin hemen sağında büro, büronun karşısında ise at için buğday, arpa, saman gibi gerekli yem ve başka eşyanın bulunduğu büyükçe bir oda yer alıyordu. Ayrıca, atın gereksinimleriyle ilgilenen bir seyis vardı. Seyis de, bizden biraz ilerideki evlerden birinde oturuyordu.

Gelecek yılların neler getireceğini düşünenecek yaşa henüz gelmemiştim. Yaşamda nelerle karşılaşacağımı bilmiyordum. Bütününüyle adanmış, doğruluktan yana bir insan olabilmem için öncelikle matematik, müzik, felsefe, mantık ve yaban-

cı dil öğrenmem gerektiğini seneler sonra anlayabilecektim.

Günler güzel geçiyordu. Erkek kardeşimle birlikte, havanın durumuna göre, ara sıra evin içinde, kimi zaman da bahçede oynardık. Oyuncağımız yoktu. Tahtadan kılıç ya da tabanca yapmayı öğrenmemize daha birkaç yıl vardı.

Oynarken acıktığımızda annemize koşar, onun verdiği yiyeceği arkadaşlarımızla paylaşırdık. Komşu çocuklarının bizi hırpaladığı bir gün, üstümüz başımız dağınık bir halde eve girdiğimizde, annemiz, kardeşimle beni şiddetli biçimde azarlayarak “kimseyi incitmememiz” gerektiğini söylemişti. Oysa incinen bizdik, başkalarını incitmemiştik. Yine de, özellikle o günden sonra, bilerek kimseyi kırmadık.

Her evde radyo yoktu. Televizyon yayınlarının deneme niteliğinde yeni yeni başlatıldığını daha sonraki yıllarda öğrenecektim. Belki de, bir bakıma bu nedenle, imgeleme gücümüz çok sınırlıydı. Tek kitabımız duvardaki irice ahşap askıda, tavana yakın bir konumda asılı duran, zarif ve sade bir kumaş kılıfın içinde korunan “Kur’an-ı Kerim”di. Bir çizgi film izlemek üzere gidebileceğimiz bir sinema salonunu bile, o zaman için, o koşullarda hayal bile edemezdik.

Çocukluğumda büyük ölçüde kitaplardan yoksun yaşamının getirdiği bir susuzluğun etkisiyle, ilk gençlik yıllarımdan başlayarak, bilgiye, bilginin en başta gelen kaynaklarından

kitaplara karşı büyük bir aşkla bağlanacaktım. Lise ve üniversite öğrenciliğim sırasında Pythagoras⁽¹⁾, Sokrates⁽²⁾, Platon⁽³⁾, Aristoteles⁽⁴⁾ gibi filozoflar ile bilim insanlarının, dünyaca ünlü sanatçıların ve insanlığı aydınlatan başka büyük bilgelerin yapıtlarını coşkuyla okuyacaktım.

Babamın bürosuna girip çıkarken, bir gün, serçe kuşlarının, at yemlerinin bulunduğu odaya süzülüp arpa yediklerini gördüm. Erkek kardeşimle birlikte babamızdan bize bir serçe yakalamasını istedik. Bütün hayvanları, özellikle kuşları çok seviyorduk. İsteğimizi birkaç gün yinededikten sonra, babamızın, ilkel düzeyde av hazırlıklarına giriştiğine tanık olduk.

Bir sabah babam, bürosuna gittikten birkaç dakika sonra, elinde bir serçe kuşuyla geri döndü. Serçenin ayağına onu incitmeyecek biçimde bir ip bağlamıştı. “Kuşu size veriyorum, ona bir zarar vermeden bakın” diyerek yeniden işyerine gitti.

Çok sevinmiştik. Bütün gün serçeyle güzel vakit geçirdik.

Akşamüstü babam eve geldi. Güneş batmak üzereydi. Serçeyi avucuna aldı. Hep birlikte evin balkonuna doğru yürüdük. Babam, balkonun kapısını açtı ve kardeşimle bana dönüp: “Akşam olunca herkes evine gider. Bu serçenin de bir ailesi, bir evi var. Bırakalım, o da evine, ailesinin yanına gitsin” diyerek, kuşun ayağındaki ipi çözdü ve onu özgürlüğüne kavuşturdu. Serçe, hızla gökyüzüne doğru yükseldi; sonra,

yeryüzüne koşut biçimde uçarak ufukta gözden kayboldu.

Daha okula bile gitmeyen küçük bir çocukken, arılığın, acıma duygusunun ve başka erdemlerin ne olduğunu anladım. Delikanlılık ve gençlik yıllarımda cömertliği, yardımseverliği, özveriyi, bana çok pahalıya mal olsa da haksızlığa başkaldırmayı öğrendim.

Sonraki senelerde, hiç kimseye, bilerek, olumlu olmayan bir davranışta bulunmamaya çalıştım. Yaşamım boyunca, elimden geldiği ölçüde,

bir karşılık beklemeden, dileyen herkese yardım ettim. En kolay ve saf iletişim yolunun, hiçbir ayırımın yapılmadığı yaklaşım biçiminden geçtiğine inandım.

Yıllar boyunca değişik türden kitaplar okudum; kendimi eğitmeye çalıştım. Bütün canlılara saygıyla, sevgiyle bakmayı bir hayat tarzı durumuna getirdim. Bu tutumumdan ötürü, maddî anlamda olmasa bile, iç dünyamda kazançlı çıktım. Ruhsal açıdan erinç buldum. Tinsel düzeyde dinginliğin sesini duydum.

Yüreğimin, hep iyiliğin sesini dinlemesini istedim. İyiliği soludum. Çünkü “ses”in ve “nefes”in, yaşamın özü olduğuna inanıyorum. Şu dizelerde olduğu gibi:

SES

Nefesle can bulan evren yine nefesle durur

Esefle koşan ruhlar gene hep eseifle durur

Zamanın sevgiyle coştığı bu sonsuz mekânda

Bir sesle başlayan hayat yine bir sesle durur

*

Ben, erkek kardeşim, diğer kardeşlerim, arkadaşlarım, yakın dostlarım, biz, bizim gibi yetişen kuşaklar, hepimiz, “nur”dan gelen soylu çocuklardık. Aydınlığın evladı, ışığın sevgi ve şefkat dolu zarif çocuklarıydık. Işığın kırılğan çocukları...

NOTLAR

⁽¹⁾**Pythagoras:** M.Ö. 570- 495 yılları arasında yaşamış İyonya (Samos/ Sisam) kökenli Yunanlı matematik bilgini ve filozof. Tarihte kendisini “filozof” (bilgeliliğin dostu) olarak adlandıran ilk kişidir. Daha sonra gelen Platon ve Aristoteles gibi yine

Yunanlı filozofların düşünce dizgelerini etkilemiştir. M.Ö. 530 yılına doğru Güney İtalya'daki Kroton (bugünkü Crotone/Croton şehri) kentine yerleşerek bir "Okul" (Enstitü / Birlik / Dernek / Akademi / Akademi) kurdu. Bir bakıma "bilimler akademisi" niteliği taşıyan Okul'unda matematik, ahlâk ve politika ağırlıklı dersler verdi. Bunun yanı sıra, çeşitli dinleri ve başka bilimleri de öğretti.

⁽²⁾**Sokrates** (Yunanca: Sokrâtis; İngilizce: Socrates; M.Ö. 469 - M.Ö. 399) : Felsefe düşüncesini insana ve insana ilişkin eylemlere yönelikten eski Yunanlı düşünür. Felsefe ve felsefe tarihinde önemli bir yere sahiptir Akılcı (rasyonalist) bir filozof olan Sokrates, herkesin doğru olarak kabul edebileceği bilgiler bulunduğunu, bu bilgilerin dünyanın yaratılışıyla birlikte var olduğunu, bu nedenle de deneyimlenemeyeceğini savunur. Sokrates'e göre, insan bilgi ile doğar. Bu görüşünü, geometri bilmeyen bir köleye yönelttiği sorularla onun bir geometri problemini çözmesini sağlayarak kanıtlar. Bu davranışıyla, Sokrates, öğretmenin öğrencisine bir şey öğretmediğini, yalnızca doğuştan öğrencisinin aklında var olan bilgiyi karşılıklı konuşma yöntemini uygulayarak açığa çıkardığını savunur. Onun uyguladığı yöntem, "alaysılama" (alaya alma/ironi) ve "doğurtma" (maieutics) olmak üzere iki aşamadan oluşur. Sokrates, ilk aşamada, karşısındakıyla konuşurken, bir şeyler bildiğini sanan kişiye aslında hiçbir şey bilmediğini alaylı bir biçimde kanıtlar. İkinci aşamada ise, yine, bilgece sorduğu sorular aracılığıyla, hiçbir şey bilmediğini benimsemiş olan bireyin usunda doğuştan var olan öz bilgilerini açığa çıkarır. Sokrates, erdemle bilginin eşdeğer

olduğunu söyler, ancak doğru bilginin insanı doğru eyleme götürebileceğine inanır. Bu nedenle, ona göre, ahlaklı olmak, iyiyi bilmekle olanaklıdır; kötülük, bilgi eksikliğinden kaynaklanır; ana erdem bilgidir ve öteki bütün erdemler buna bağlıdır. Sokrates, temelini bilgiden alan "iyi"nin mutluluğun kaynağı olduğunu düşünür.

⁽³⁾**Platon** (Yunanca: Platon, Aristokles; İngilizce: Plato; Osmanlıca: Eflâtûn): M.Ö. 427-M.Ö. 347 yılları arasında yaşayan tanınmış Yunanlı filozof ve matematik bilgini. Eski Yunanlı düşünür Sokrates'in (M.Ö. 469 - M.Ö. 399) öğrencisi. Batı'da "Plato", İslam dünyasında ise eskiden "Eflâtûn" adıyla anılan Platon'un düşünce tarihinde önemli bir yeri vardır. Kaynaklarda tinselci (spiritüalist) bir filozof diye bilinmesine karşın ezoterik (içrekçi) geleneğe göre bir "inisiye" (erginleşmiş) olduğu belirtilir. Tarihsel süreç bakımından eski Yunan uygarlığındaki üç büyük inisiyenin (Orfe, Pisagor, Platon) sonuncusudur. Platon, doğru bilginin varlığını "idealar (düşünceler) kavramı"ndan yola çıkarak açıklar. O, birbirinden bütünüyle farklı iki varlık alanının olduğu düşüncesini taşır. Bunlardan biri us yolu ile kavradığımız öncesiz ve sonsuz "idealar dünyası", öbürü ise yaşadığımız ve duyarlarla kavradığımız "görüngüler (fenomenler) dünyası"dır. Platon'a göre asıl bilgi, değişmez varlıkların bulunduğu idealar dünyasına özgü olan bilgidir. İdealar bilgisi kesin, zorunlu, saltık, genelgeçer bilgidir. Buna "bilgi kuramı" (epistem/epistemoloji) der. Görüngüler dünyasının da, idealar dünyasının duyarlar aracılığıyla algılanan bir kopyası olduğunu söyler. Algıların yanıltıcı olmasından dolayı, görüngüler dünyasının bilgisi aldatıcıdır, bu nedenle de doğru bilgi olamaz.

Platon, bu bilgiye de "doxa" (sani) adını verir. Tüm ideaların üstünde "iyi" ideası yer alır. Platon, "Devlet" adlı yapıtında, iyi ideasının ışığı yaratıp dağıtan bir kavram olduğunu, insanın, ancak, onu gördükten sonra iç ve dış dünyada bilgece davranabileceğini savunur.

⁽⁴⁾**Aristoteles** (Eski Yunanca: Aristoteles; İngilizce: Aristotle/Aristotle; M.Ö. 384 - M.Ö. 322): Yunanlı filozof ve bilim insanı. Metafizik, mantık, fizik ve biyoloji alanlarında modern çağa kadar tek ve en büyük otorite kabul edilen düşünür. Yirmi yıl boyunca Platon'un öğrencisi olmuş, sonra da gezinerek ders verdiği için "Gezinenler" adıyla anılan kendi okulunu kurmuştur. Eski Yunan bilgisinin o çağdaki bağlamı içinde hemen her konuyla ilgilenmiş, her sorunla uğraşmış görünmektedir. Engin olduğu kadar sağlam örgülü düşünme yöntemiyle, önce, Arap felsefesini derinden etkilemiş, yüzyıllar boyunca Arap dünyasında "Birinci Öğretmen" (el-Muallimu'l-Evvel) diye bilinmiştir. Daha sonra da, Orta Çağ boyunca Batı ve Doğu düşünce dizgeleri, özellikle onun mantığını (Aristoteles mantığı/klasik mantık) ve bilgi kuramını temel alarak biçimlenmiştir. Aristoteles, tekil ve bireysel olan varlıkların gerçek olduğunu, bilgiye, ancak tümel önermelerle ulaşılabileceğini söyler. Önermeler içinde tekiler olduğundan, tekilerin tümellerden üretilmesi gerektiğini, bunun da "tüm dengelim yöntemi" ile yapılabileceğini belirtir. Ona göre, bilgi aklın yardımıyla elde edilir. Akıl da, "edilgin akıl" ve "etkin akıl" olmak üzere iki türdür. Edilgin akıl, duyarları belirleyerek bilgilerimizin kapsamını sağlar. Etkin akıl ise, edilgin aklın sağladığı duyarları işleyip biçimlendirerek doğru bilgiye ulaşır.